

AȘTEPTÎND SPECTACOLUL-EVENIMENT

Turneul Teatrului Național din Iași reconfirmă la București impresia favorabilă prilejuită de o întâlnire recentă, la sediu, a trupei cu un grup de critici teatrali. „Profesionalitate”, „o soliditate ce dovedește valoarea”, „opțiuni repertoriale ferme, îndreptate spre texte substanțiale”, „normalitatea activității artistice”, „un moment bun al biografiei sale” – sint aprecieri critice care se dovedesc în continuare pertinente și actuale. Programul prezentat în sălile Teatrului Odeon și ale Teatrului de Operetă a fost complex și coerent, cu o dimensiune elevat culturală. El indică o viziune de perspectivă, o strategie de acțiune. Titlurile de pe afiș certifică alegerea unor texte aparținând unor scriitori valoroși din dramaturgia universală, ca și promovarea în mod special a piesei contemporane. Teatralitatea montărilor se caracterizează printr-o vizualitate elaborată în planul esenței, expresie subtilă și profundă a frământărilor social-politice, existențiale ale societății românești în acest timp convulsiv. O echipă omogenă, cu individualități și artiști de relief din toate generațiile, în toate compartimentele – actorie, regie, scenografie, secretariat literar –, condusă de un animator cu personalitate, directorul Val Condurache, a reușit să-și finalizeze proiectele în momente teatrale revelatoare. Din microstagiuma oferită la București trei reprezentații. **Proștii sub clar de lună**, **Angajare de clown**, **Spectatorul condamnat la moarte**, s-au impus deja în conștiința publicului și a oamenilor de teatru, fiind pe larg comentate și în paginile revistei „Teatrul azi”.

A cucerit, stîrnind hohote de ris, originala viziune a regizorului Ovidiu Lazăr și a scenografului Nicolae Ularu asupra piesei lui Teodor Mazilu **Proștii sub clar de lună**. Spațiul de acțiune al personajelor, o gară, este imaginea metaforică a unei societăți în tranziție, a unei lumi alienate, aflată într-o permanentă stare de provizorat. În această ambianță se răsfrînge tulburător existența dramatică a concitadinilor noștri de astăzi. În chipul deformat de meschinărie, impostură, viciu, dorință de acaparare și parvenire al eroilor mazilieni, întruchipați cu vivacitate comică de actorii Ion Sapdaru (Emilian), Tatiana Ionesi (Ortansa), Teodor Corban (Gogu), Ruxandra Buceanu (Clementina), Dan Aciobăniței și Virginia Raiciu (părinții Ortansei). Îi secondează cu adecvare Constanța Lercă, Daniel Busuioc, Vitalie Bichir.

Prin două spectacole meritorii, Naționalul ieșean marchează creator și destinul unui alt dramaturg contemporan, Matei Vișniec, afirmat după decembrie '89. Cu aluviuni beckettienne și ionesciene asimilate, tînrul scriitor construiește, în **Angajare de clown**, o parabolă tristă și crudă a condiției umane, invitînd la reflecție. Trei clowni bătrîni, aflați la apusul carierei și al vieții, își dispută cu ferocitate un singur loc, care se dovedește a fi și cel din urmă – al morții. Într-un spațiu auster, rece, denudat, animat doar de costumele multicolore, teatrale ale eroilor (scenografia: Ileana Huber), treptele perversității ființei umane sînt puse sub lupă cu luciditate. Personajele se ascund, se pîndesc, se suspectează reciproc, desfășoară complicate stratageme pentru a se înșela unele pe altele, pentru a-și anihila aproapele, angajate într-o cursă absurdă. Fac acest lucru cu frenezie, cu înșelătoare candoare, cu exasperare, cu violență, cu tragism, într-o montare elaborată cu rigoare și precizie, cu rafinament al detaliilor de regizorul Nicolae Scarlat. Mizanscena prilejuiește exemplare recitaluri lui Florin Mircea, cinicul, tenebrosul, onctuosul Peppino, lui Petru Ciubotaru, patetic, labil, vulnerabil, în durerosul Nicollo. De asemenea, actorului Dan Aciobăniței, interpretul obtuzului, grobianului Filippo. O apariție tăcută, dar elocventă pentru universul închis, lipsit de speranță al piesei este Gelu Zaharia în Cloynul bătrîn. Cu această reprezentație,

Proștii sub clar de lună

premiată în 1991 la „Săptămîna teatrului scurt” de la Oradea, și cu **Socrate** de Dumitru Solomon, regizorul Nicolae Scarlat reușește performanța admirabilă de a realiza două spectacole participative și incitante, acum cînd se invocă atît de des criza piesei românești contemporane pe scene.

Un argument care infirmă această opinie este și **Spectatorul condamnat la moarte** de Matei Vișniec, un exercițiu dramatic cu variațiuni pe teme preluate din poetica teatrului absurdului. Această alegorie despre condiția de spectator pe scena teatrului, dar și pe marea scenă a lumii, este tratată de regizoarea Irina Popescu-Boieru și de scenografa Rodica Arghir sub forma unui happening. Modalitatea regizorală prin care, împreună, spectatorii și interpreții devin ad-hoc actori, tensionează relațiile dintre personaje, dintre eroi și public. În acest joc derutant, neliniștitor, în care călăii și victimele își schimbă mereu rolurile, portretizează, cu vibrație și forță, Florin Mircea, Constantin Avădanei, Doina Deleanu, Pușă Darie, Adi Caraleanu, Emil Coșeru, Liviu Manoliu. Creionează pregnant cîteva schițe de portret Ion Sapdaru, Gelu Zaharia, Doru Zaharia, Gheorghe Marinca, Radu Zetu, Teodor Corban.

Turneul ieșean ne-a prilejuit și cîteva întâlniri inedite. Prin premiera absolută **Culoarul cu șoareci** l-am cunoscut pe reputatul prozator Nicolae Breban în ipostază de dramaturg. Din caietul-program aflăm că piesa a fost scrisă de autor într-un moment de criză, în 1980, și că textul i-a plăcut lui Lucian Pintilie, care intenționa la un moment dat să-l monteze. Scriitorul mărturisește: „Un debut teatral întîrziat, cum se vede, mult întîrziat aș spune: un debut aproape uitat, nesperat, aproape o utopie! Îi mulțumesc, de aceea, Iașului, lui Val Condurache și lui Ovidiu Lazăr, ca și actorilor ce mă joacă și fac indescriptibilul efort de a împrumuta viață frazelor mele. **Culoarul...** este, cum obișnuiesc eu să spun, o așchie, o frîntură din **Bunavestire** prin problematică, prin atmosferă; din lumea grotescă, păstoasă, carnavalescă, dar și coșmarescă din anii dictaturii – prin tipologie”. În tablouri secvențiale, printr-o acțiune simbolică,

Spectatorul condamnat la moarte

TEATRUL NAȚIONAL DIN IAȘI

personaje emblematice pentru un anume timp – Generalul, Sanepidul, Comerțul. Polițistul – încearcă inconștient sau conștient să evadeze dintr-o realitate alienată. După ce atentează pe rînd la puritatea unei ființe fragile, după ce o maculează după bunul-plac, ar vrea să se salveze cersîndu-i dragostea, ocrotirea. Realizînd bezna din jur și din ei înșiși, văd o cale de a se elibera prin afecțiunea împărtășită a eroinei. În sifonăria dominată de straniu angrenaj, mașinărie infernală a unui spațiu ce ține de subterană, de subsolul vieții (excelent imaginat plastic de scenograful Nicolae Ularu), eroii izolați de lumea degenerată și tristă de afară se străduiesc să-și umple cu disperare vidul existențial, să-și regăsească adevărul ființei, trăind în vecinătatea visului și a himerelor. Premisa dramatică a textului, insolită, nonconformistă cucerește. Dar, pe măsură ce trama evoluează, prin modul cum e dezvoltată își pierde mișcarea vie, se transformă treptat într-un discurs convențional. Demonstrația schematizează relațiile dintre eroi, sărăcește omenescul din structura personajelor. Piesa devine în final o alegorie în care retorismul replicilor face la un moment dat ca golgota acestor victime ale unui sistem totalitar să pară „datată”, marcată de imediat, fără forță de generalizare. Mizanscena lui Ovidiu Lazăr e coerentă, dar în general în tonuri apăsate, patetice, nereușind să anime partitura pe tot parcursul reprezentației. Imaginea capătă mister teatral, vibrație și emoție dramatică pe porțiuni reduse, cînd elocvența stăpînită a autorului și a regizorului o permite. Mai ales în confruntarea torturantă dintre Polițist (Ion Sapdaru), Sanepid (Florin Mircea), Comerț (Teodor Corban), ori în bravada cinică și deziluzionantă a idealurilor trădate, proprie Generalului (Emil Coșeru). Ceilalți interpreți conturează în linii ezitante, mai groase sau mai diluate, cîteva măști: Marieta (Ada Gârțoman-Suhar), Ecsin (Petru Ciubotaru), Bîrsan (Dan Aciobăniței), Femeia (Constanța Lercă), Virgil (Radu Zetu), Aslan (Volin Costin). Cristina Cherț, în rolul protagonistei, irezistibilă și vulnerabilă Coca, joacă inexpresiv, caracterizează epidermic, actrița – foarte tînără, de altfel – neavînd maturitatea profesională necesară unei asemenea partituri. O colaborare cu dramaturgul pentru echilibrarea și armonizarea structurii dramatice a textului, o viziune regizorală epurată de obsesiile „revoluționare” postdecembriste, devenite la rîndul lor, prin supralicitare, scheme, clișee, lozinci (care altă dată ne agresau) ar fi asigurat acestei opțiuni repertoriale notabile și ecoul artistic pe care îl presupunea.

O premieră pe țară a fost și spectacolul cu piesa **Cu cărțile ascunse** de Antonio Buero Vallejo. Este un text mai puțin semnificativ pentru originalul scriitor spaniol. O dramă domestică, a cărei temă de reflecție este nefericirea existenței în cuplu cînd jumătățile de măsură, minciuna, orgoliul rănesc, falsifică relațiile dintre membrii unei familii. În acest demers, autorul se oprește la un prim nivel, cel enunțativ. Tonul conflictului este unul minor, o anume prolixitate, în care abundă coincidențele și enigmele repede soluționate, scade din

tensiunea și dramatismul scenelor. Aceste carențe de construcție sînt în bună măsură eludate de regizorul Mircea Marin. În ambianța familiară, dar în același timp încărcată de un anume mister – prin sugestiile plastice subtile, creatoare de atmosferă ale scenografei Marfa Axenti – actorii evoluează foarte aproape de spectatori. Această intimitate le impune o stare, un tip de concentrare specială. Sub bagheta lui Mircea Marin, care se dovedește în acest spectacol un fin psiholog, interpreții devin performanți cu ei înșiși, oferind cîteva recitaluri. Astfel, farmecă jocul histrionic al lui Sergiu Tudose în cabotinul și mitomanul Mauro. Emoționează agitația nervoasă, crisparea Mihaelei Arsenescu-Werner în Adela, care-și poartă stigmul nefericirii în gesturi, în priviri, în tăceri, în rostirea învăluită a cuvintelor. Îi dă o dramatică replică mută Tatiana Ionesi în Anita, eroină ce își ascunde cu obstinație în tăcere resemnarea și durerea. Aproape prin vîrstă și experiență de personaj, Constantin Pușcașu îi evidențiază nuanțat entuziasmul juvenil, frămîntările trecerii de la adolescență la maturitate. Cu fervoare, cu o anume intensitate vibrantă, Liviu Manoliu, în Juan, subliniază complex suferința eroului pe care viața l-a contrazis mereu în aspirațiile sale; trădat de propriile limite, de imposibilitatea comunicării cu ceilalți sau de incapacitatea celor din jur de a-l înțelege și ajuta.

Turneul s-a încheiat cu un spectacol Aristofan – ludic, vesel, încîntător, plin de poezie. „Utopia politică” din **Adunarea femeilor** seduce, în viziunea regizorală stilizată, esențializată a lui Alexandru Dabija, prin eleganță și vitalitate. Alungarea bărbaților de la conducerea cetății, instaurarea dictaturii femeilor, care decretează existența în colectivitate, împărțirea și folosirea bunurilor materiale în comun, reverberează contemporan, stîrnind ilaritate. În scenografia Marfei Axenti, metaforică, modernă ca viziune plastică, concentrată pe simbolul falic, Alexandru Dabija apelează la „sursele comicalului universal”, evitînd capcana „localizării”, a „politizării” la zi. El explorează cu umor spiritual ceea ce este vital și elementar în natura umană. Jubilația zeului Eros oferă un spectacol exuberant, ce angajează total jocul de echipă al trupei. Lirici, comici, grotesți, actorii se desfășoară cu voluptate bine stăpînită de regizor: Despina Marcu, Adina Popa, Ada Gârțoman-Suhar, Doina Deleanu, Ruxandra Bucescu, Georgeta Păduraru, Petru Ciubotaru, Dan Aciobăniței, Adi Carauleanu, Constantin Avădanei. Din corul femeilor și al bărbaților se detașează, prin fantezia comică și mobilitatea corporală remarcabilă, Ion Sapdaru, Florin Mircea și Tatiana Ionesi. O reprezentație care pledează pentru colaborarea în continuare cu regizorul Alexandru Dabija, a cărui prezență s-a dovedit pentru interpreți creatoare și profitabilă.

Turneul Teatrului Național din Iași a fost un succes. Un succes asigurat de exigențele repertoriale, de nivelul montărilor, de prestigiul artistic al colaboratorilor și al membrilor echipei, de calitatea intelectuală și grafică a materialelor documentare (realizate de Florin Faifer, Nichita Danilov, Radu I. Petrescu), de afluența de public și de interesul oamenilor de teatru. Această microstagion se situează cu siguranță Naționalul ieșean în orizontul mișcării teatrale naționale, reclamînd în același timp mult așteptatul spectacol-eveniment.

LUDMILA PATLANJOGLU

